

Fylkesmannen
i Østfold

"Alle barn har rett til å leke under regnbuen"

Et idé - og inspirasjonshefte om inkludering av barn og unge
i kartlegging og oppfølging

Innhold

Forord	3
1. Innledning	4
2. Hva er det viktig å tenke på når vi spør barn og unge om råd?	6
3. Hvilke spørsmål er lure å stille?	7
4. Syv spørsmål til hjelp i planarbeidet	12
5. Hva slags informasjon trenger de unge for å delta?	22
6. Hvordan spør vi?	23
Forslag til opplegg: kartleggingssamtaler og analysesamtaler	26
Kartleggingssamtaler med barn og unge	27
Analysesamtaler med barn og unge	32
Barneombudets informasjonsark om Barnekonvensjonen	33

SJU RÅD FRA BARN OG UNGE I ØSTFOLD

Det er viktig å være trygg!

Gi informasjon før du spør!

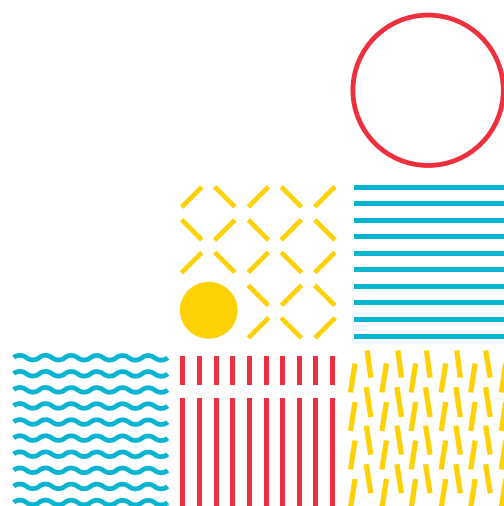
Bruk enkle ord!

Spør konkret!

Spør om noen få ting!

Spør på ulike måter!

Følg opp!

Forord

Alle kommuner i Østfold har engasjert seg i Sjumilssteget. Det er veldig bra! I praksis betyr det at kommunene tar på alvor at FNs barnekonvensjon er gjeldende norsk lov. Sjumilssteget vil være et viktig hjelpemiddel. Det vil sikre at overordnet hensyn er «barnets beste» og helhetlige tjenester. Det handler både om tidlig innsats, bedre samordning, samarbeid på tvers og om barns medbestemmelse.

I september 2014 samlet Fylkesmannen i Østfold Sjumilssteg-koordinatorene sammen med barn og ungdommer fra alle kommunene i fylket til seminar. Målet med samlingen var å utvikle analysemetodikk. Vi gjennomgikk de sju stegene,

utvalgte artikler og aktuelle måter å spørre på. Metoden skal bidra til at vi hører barn og unge på en bedre måte. Dette er pionerarbeid.

God kommunikasjon med barn og unge gjør det mulig å få tilgang til deres meninger og unike kompetanse i saker som angår dem. I tillegg var det spennende, moro og utfordrende å samarbeide med barna som vanligvis ikke får lov til å delta i å utvikle metode som angår dem. De som deltok var glade for å bli invitert. De satte pris på å bli hørt!

I samarbeid med Universitetet i Nordland er innspillene bearbeidet. Dette idéheftet er utviklet i samarbeid mellom "Ungdom i svevet", alle kommunene og

Fylkesmannen i Østfold. Heftet gir gode tips i arbeidet med å involvere barn og ungdom i kommunenes planarbeid. Bakerst i heftet er det skissert forslag til konkrete opplegg for arbeidet.

Jeg vil benytte anledningen til å takke alle involverte for innsatsen! En spesiell takk til barn og unge som bidro med verdifulle innspill på seminaret, og til barnehagebarna som laget så fine tegninger som vi har brukt for å illustrere barns rettigheter.

Moss, 28. mai 2015

Anne Enger

1. Innledning

Sjumilssteget – for barn og unges beste, handler om å iverksette FNs barnekonvensjon i kommunene i Norge.

Sjumilssteget hjelper kommunene med å konkretisere artiklene i barnekonvensjonen, slik at disse kan brukes til å planlegge og kvalitetssikre tjenestene til barn og unge. Sjumilssteget handler om å analysere og forbedre det kommunale tilbudet til barn og unge og deres familier med vekt på tidlig innsats, samordning av tjenester og tverrfaglig innsats. Videre handler det om å sikre barn og unges medbestemmelsesretten til å si sin mening i alt som angår

dem. Fylkesmennene initierer dette arbeidet overfor kommunene.

Flere har erfart at det skjer noe allerede i det øyeblikket en stiller seg spørsmålet om hvordan verden ser ut og oppleves fra barn og unges ståsted. Det å snakke med barn og unge oppleves betydningsfullt på flere måter: Det gir nye blikk og perspektiver, det fremmer flerfaglig innsats, det engasjerer unge, det gir hjelp i prioriteringer, nye ideer og det gir inspirasjon i arbeidet.

Dette idèheftet beskriver noen ulike måter å involvere barn og unge i Sjumilssteget. Formålet med det er å gi ideer til og inspirasjon til måter å involvere barn og unge i dette arbeidet. Det er utviklet i samarbeid mellom Ungdom i svevet (en nasjonal satsing om ungdom i risiko med Fylkesmannen i Nordland som prosjekteier og UiN med ansvar for forskningen) og Fylkesmannen og kommunene i Østfold. Det bygger på innspill fra barn og unge fra fylket. Fylkesmannen i Østfold har følgende strategiske mål for arbeidet:

Alle barn og unge i Østfold skal ha det bra – bli sett, hørt og ivaretatt

Barn og unge skal ha rett til hjelp til rett tid – tidlig innsats

Barn og unge skal ha medbestemmelse i saker som angår dem selv

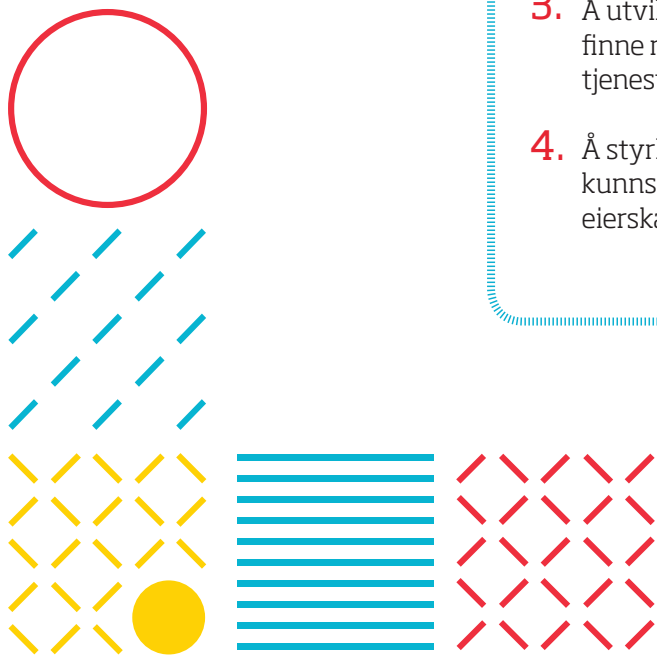
Barn og unge skal få tjenester som er samordnet og koordinert

FNs barnekonvensjon er gjeldende norsk lov, og den skal legges til grunn for alt arbeid for og med barn og ungdom. Rettighetene som er gitt i FNs barnekonvensjon understreker barn og unges rolle som medborgere i samfunnet, og at deres erfaringer og synspunkter må lyttes til. Barn og ungdom skal sikres innflytelse i saker som påvirker deres liv, og det må jobbes videre for å sikre alle unge muligheten til å delta i politikk og samfunnsliv. Involveringen av barn og unge kan skje i ulike faser av arbeidet med Sjumilssteget.

Involvering i ulike faser:

1. Å involvere barn og unge i kartleggingsarbeidet: Hvordan opplever barn og unge at deres rettigheter i henhold til barnekonvensjonen blir ivaretatt av kommunen?
2. Å involvere barn og unge i analysearbeidet: Hvordan tenker og vurderer barn og unge om kartleggingen de voksne har gjort?
3. Å involvere barn og unge i tiltaksutviklingen: Hva kan vi gjøre for å imøtekomme utfordringer som er avdekket gjennom kartleggingen?
4. Å involvere barn og unge i gjennomføring av tiltak.

Fylkesmannen og kommunene i Østfold ønsket å styrke barn og unges perspektiv i analysearbeidet, og inviterte barn, unge og foreldre til å hjelpe til med å finne en måte å inkludere barn og unge i arbeidet. Det kan være ulike mål med å involvere barn og unge i arbeidet.

Involvering med ulike mål:

1. Å innhente og styrke barn og unges perspektiv: Å få vite og forstå mer om hvordan barn og unge opplever at deres rettigheter blir ivaretatt i kommunen.
2. Å styrke kvalitet på undersøkelsen: Å øke undersøkelsens validitet og treffsikkerheten av tiltak som foreslås
3. Å utvikle medvirkningsmetodikk og praksis: Å utvikle/finne måter å høre og involvere barn og unge i kommunens tjenesteutvikling generelt
4. Å styrke prosess: Å øke oppslutning om konvensjonen, å spre kunnskap og bevissthet om barnekonvensjonen og å styrke eierskap og forankring

Dette dokumentet tar utgangspunkt i de to første formålene, som handler om å innhente barn og unges perspektiv og å styrke kvaliteten på undersøkelsen. Det tar videre for seg de to første fasene som omhandler å involvere barn og unge i kartlegging og analyse, og skisserer noen måter å involvere de unge i arbeidet.

Når det gjelder kartlegging, gis det ideer til konkrete måter det kan gjøres på:

- Kartleggingssamtaler med barn og unge

- Workshop/ dialogkafe med utgangspunkt i sju steg

I tillegg foreslås det en måte å gjennomføre analysesamtaler med utgangspunkt i voksenanalysen.

Det viktigste i dette heftet er de rådene som barn og unge i Østfold gav oss som omhandler hva vi spør om og hva som er viktig å tenke på når man skal spørre barn og unge.

Vi starter derfor med dette, før vi gir noen tips om hva som er

viktig å være oppmerksom på i arbeidet, basert på betingelser/forutsetninger for barn og unges medvirkning.

Spørsmålene er utformet på en måte som skal kunne rettes mot alle barn og unge i skolepliktig alder. Noen steder foreslås det flere spørsmål, som man kan velge mellom. Yngre barn har behov for konkrete spørsmål som angår deres hverdagsliv, mens eldre barn/ ungdom kan svare på mer abstrakte spørsmål.

2. Hva er det viktig å tenke på når vi spør barn og unge om råd?

Vi spurte barn og unge i Østfold om hva det er viktig å tenke på når vi ber barn og unge om å komme med innspill til kartleggingsarbeidet etter Barnekonvensjonen. De gav oss følgende råd:

Gi informasjon før du spør!

Spørsmål bør innledes med litt informasjon. Det kan for eksempel være vanskelig å svare på spørsmålene hvis du for eksempel ikke vet hva en kommune er. Hvis man spør om kommunen, må man forklare hva en kommune er, hvem kommunen er, og hva den gjør.

Det er viktig å være trygg!

Undersøkelser bør gjøres muntlig av en man stoler på. Det kan være vanskelig å åpne seg i skriftlige undersøkelser. Men det kan også være vanskelig å åpne seg når man ikke er anonyme.

Spør på ulike måter!

Svaralternativer gjør det enklere å svare – lettere å komme på noe. Det kan være lettere med skala enn «ja» eller «nei». Spørsmål må formuleres slik at man ikke kan si ja eller nei. Det kan være morsommere å svare på spørsmål via PC.

Spør om noen få ting!

Barn kan ikke svare på alle spørsmålene.

Bruk enkle ord!

Det må være enkle spørsmål, da blir det enklere å svare. Spørsmål må være så enkle at både yngre og eldre barn/ ungdom kan svare. Det er veldig irriterende når spørsmål er så vanskelige at vi ikke skjønner hva de spør om. Da svarer vi i hytt og pine.

Spør konkret!

Snakk direkte til den enkelte: Barn og unge er unødvendig i spørsmål til barn og unge. Du-spørsmål er best!

Følg opp!

Svarene må følges opp. Det er ønskelig med resultater som er fremstilt ved bruk av visuelle hjelpemidler.

3. Hvilke spørsmål er lure å stille?

Utformingen av spørsmålene i dette heftet er i hovedsak basert på innspillene som barn og unge kom med under en dialogkafe for barn, unge og foreldre i Østfoldkommunene i september 2014.

Basert på det foreliggende materialet har vi hentet ut hva de unge var opptatt av knyttet til det enkelte området. Derneft har vi lett etter spørsmålsformuleringer som de unge selv har brukt, både spørsmål som de selv har formulert underveis, og spørsmål som de har foreslått som endringer til de «voksendefinerte» spørsmålene. Noen steder var det ikke formulert konkrete spørsmål fra de unge. Vi har da formulert spørsmål med de ordene som de unge selv har brukt. Spørsmålene er i sin helhet speilet i artiklene fra Barnekonvesjonen.

Det er ikke tatt høyde for å dekke alle områder som er aktuelle innenfor de ulike områdene. Vi har i hovedsak forholdt oss til innspillene fra de unge. Det er i mindre grad vektlagt de forhåndsdefinerte spørsmålene som var foreslått med utgangspunkt i kommune kartleggingen. Noen steder er dette tatt inn, fordi det dekker områder som de unge selv har vist interesse for. Begrunnelse for at dette ikke er gjort gjennomgående, er at dette er spørsmål som de voksne har ansvar for å vurdere. Vi har

hatt hovedfokus på å løfte frem perspektiver som de unge selv var opptatt av.

Noen steder er det formulert flere spørsmål. Andre steder færre. Det kan være lurt å gjøre et utvalg av spørsmålene, både i forhold til hvilke målgrupper det er snakk om og hvordan den enkelte kommune ønsker å bruke innspillene inn mot den helhetlige kartleggingen.

For hvert steg er det en kort innledning som sier noe om hva barn og unge i Østfold tenkte at det enkelte steget handlet om.

“Alle barn har rett til å ha venner”

Leah 5 år, Fredrikstad.

Steg 1. Medbestemmelse

Det handler om medbestemmelse hjemme, på skolen og på trening. På

dette området formulerer de unge konkrete spørsmål, som viser ulike nivå av medvirkning.

- Vet du om at du har rett til å si hva du mener?
- Kan du si det du mener og det du vil, på skolen, hjemme og i fritida?
- Blir du hørt hvis du sier din mening?
- Blir det du sier diskutert?
- Får du være med på å bestemme i saker som er viktig for deg?
- Vet du hvem du kan snakke med hvis ting er vanskelige?
- Vet du om steder hvor barn og unge kan si sin mening?
- Hvor kan du si sin mening? Hvordan kan du si din mening?

For yngre barn kan det være en ide å spørre mer konkret, for eksempel:

- Får du være med på å bestemme på skolen? Hva og hvordan?
- Får du være med på å bestemme hva du skal gjøre og hva du skal få?
- Får du bestemme hva du skal ha på deg?
- Kan du si nei når folk vil legge ut bilder av deg?
- Får du være med på å bestemme på treningen?

Steg 2 og 3. God omsorg og særskilt vern og støtte

Det handler om at barn og unge skal kunne oppleve at noen bryr seg om dem, og at de får kjærlighet, trygghet og trøst. Barn må bli passet på, beskyttet og vist interesse. De skal få det de trenger av mat, leker og klær, få støtte og hjelp når de trenger det, bli fulgt

opp og tatt vare på av foreldrene sine. Alle barn skal ha noen i livet sitt som de kan stole på og snakke med. Barn må få hjelp i vanskelige situasjoner. Hvis foreldrene ikke kan ta vare på barna, må barnevernet hjelpe.

- Hva betyr det å ha det bra? Hva er viktig for at et barn skal ha det bra?
- Vet du om noen barn som ikke har det sånn?
- Vet du hva du kan gjøre da? (Hvis noen har det vanskelig)
- Hvem kan hjelpe da? (når det trengs?)

Steg 4. Vern mot overgrep

Det handler om ulike former for overgrep. Det handler om press til å gjøre ting de ikke vil, å bli holdt utenfor og at noen sier eller gjør

ting som skader dem. Det må finnes steder å si ifra, og at voksne må legge merke til og bry seg når de ser at barn ikke har det bra.

- Tror du at noen vil legge merke til og bry seg hvis du eller andre barn ikke har det bra?
- Vet du om barn som opplever press til å gjøre ting de ikke vil?
- Vet du om hvem du kan snakke med hvis du opplever noe som er vanskelig for deg eller andre barn?
- Vet du om hvem du kan snakke med hvis du opplever at noen presser, skader, utnytter eller misbruker barn?
- Vet du om hva slags hjelp barn i slike situasjoner kan få?

Steg 5. Fullverdig liv

Det handler om rettferdighet og at barn skal få likverdig behandling. De unge formulerer blant annet to påstander, som danner utgangspunkt for spørsmålene:

- Alle fortjener å bli behandlet like godt selv om man er litt forskjellige!
Er det sånn hos dere? Har du et eksempel?
- Alle burde føle at det er rettferdig!
Er det sånn hos dere? Har du et eksempel?
- Hva gjør voksne for at barn ikke skal bli behandlet urettferdig?

"Alle barn har rett på trygghet og et sted å bo."

Dani 5 år, Sarpsborg

Steg 6. God helse

God helse handler om å ha det bra med seg selv fysisk, psykisk og sosialt. Det handler om å være sunn og frisk, å være i god form og å ha mulighet for å være fysisk aktiv. Det er nærvær av faktorer som: Å få kjærlighet, vennskap og omsorg, å bli sett, å føle seg trygg der du bor, å ha noen du kan snakke med

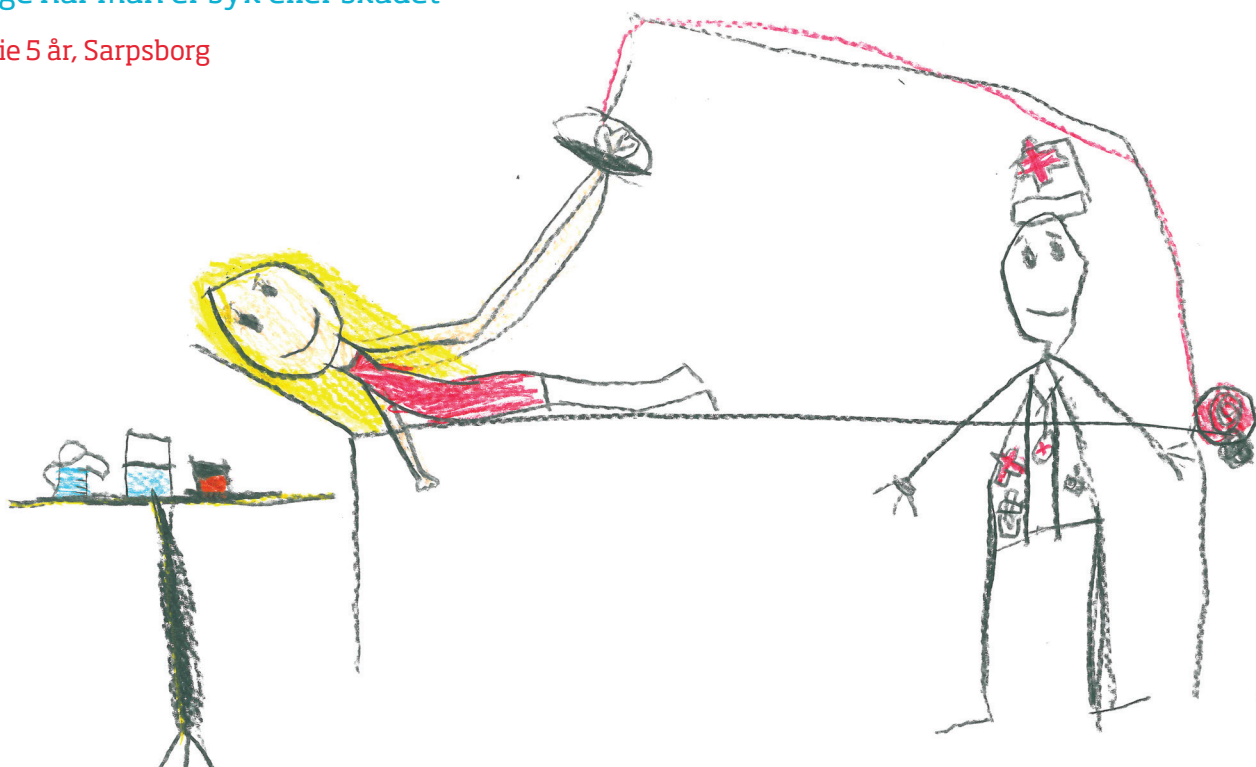
og å ha noen du stoler på. Og det er fravær av faktorer som: Press til å mene eller gjøre ting du ikke vil, å bli holdt utenfor eller mobbing og vonde tanker som ødelegger konsentrasjon. Det handler om å ha tilgang til helsehjelp i form av helsetjenester og helsesøster.

- Hvem kan du snakke med hvis du er syk eller urolig for din egen helse
- Hvem kan du snakke med hvis du opplever ting som gjør deg syk?
- Hvordan hjelper de voksne (for eksempel lærer, helsesøster, sosialrådgiver) på din skole?
- Hvordan er hjelpen til barn som er syke?
- Hvordan er hjelpen til barn når foreldrene er langvarig syke?
- Hva slags hjelp skulle du ønske barn og foreldre kunne få hvis noen av de var syke?

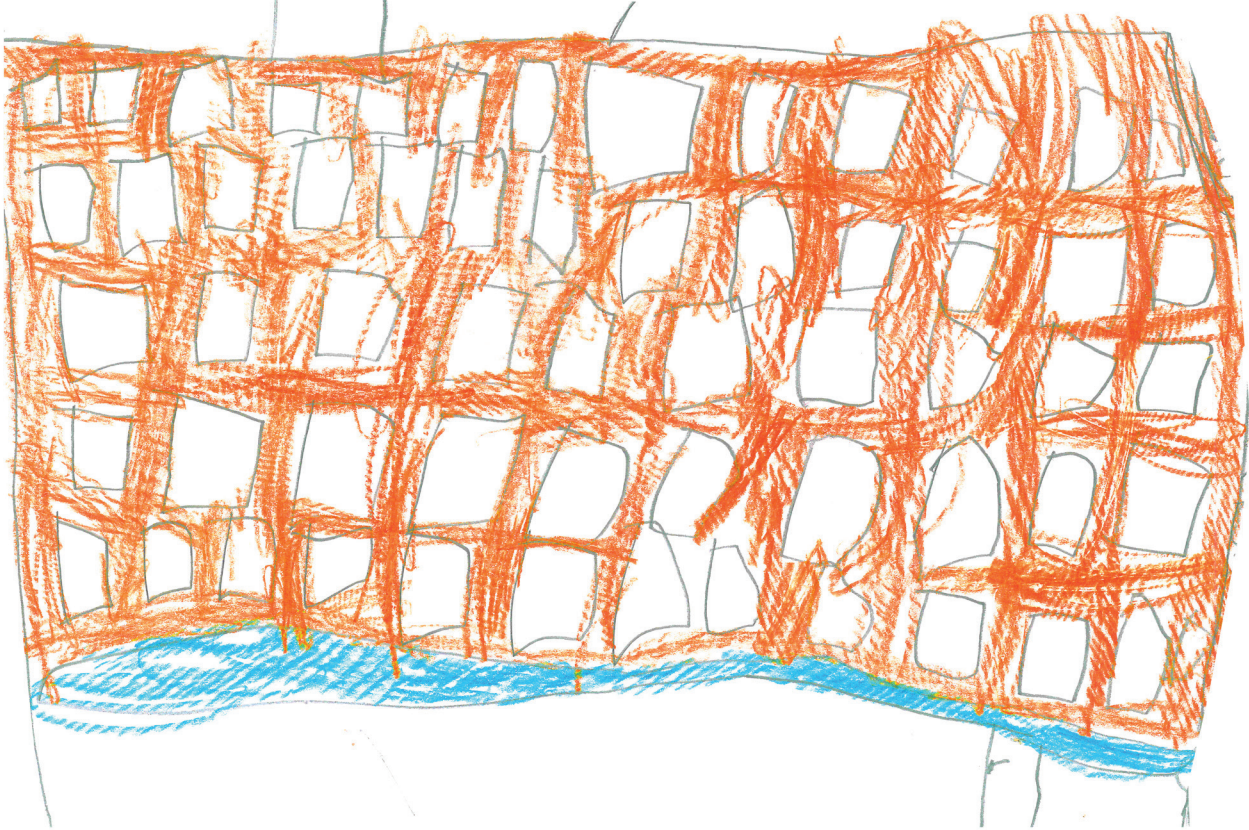
"Alle barn har rett på medisinsk hjelp av lege når man er syk eller skadet"

Amalie 5 år, Sarpsborg

"Alle barn har rett til skolegang"

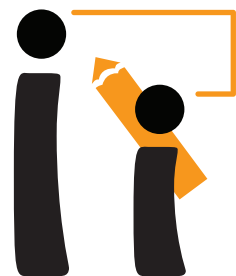
Guro, Moss

Steg 7. God utdanning

For at barn og unge skal få god utdanning, er det viktig med gode lærere som gir god undervisning. Det handler om lekser, sosialt miljø, fysisk miljø, medvirkning og skolevei.

- Hva slags hjelp får elever som trenger det?
 - Får de opplegg som passer for den enkelte?
 - Er lærerne flinke til å variere undervisningen og til å lære fra seg?
 - Får de hjelpen de trenger i klasserommet?
 - Får de som trenger det hjelp med leksene?
- Har alle i klassen noen å være sammen med?
- Har skolen det utstyret som trengs og et godt fysisk miljø?
- Hvordan er elevene med på å bestemme på skolen?
 - Hva slags innvirkning har elevrådet?
- Hvordan er skoleveien? (Er det en trygg skolevei?)
- Hvordan er muligheter for å delta i lek og aktiviteter?

4. Syv spørsmål til hjelp i planarbeidet

Når man skal invitere barn og unge til å komme med innspill eller medvirke, er det noen spørsmål som det er særlig viktig at man tenker gjennom på forhånd:

1. Hva er formålet med å invitere barn og unge til å delta?
2. Hvem skal vi inkludere i kartleggingen?
3. Hvem skal involveres for øvrig?/ Hvem skal utføre kartleggingen?
4. Hvilke arenaer kan vi ta i bruk?
5. Hvordan kan vi gjøre det?
6. Hvordan kan vi bearbeide og analysere materialet?
7. Hvordan skal vi følge opp og gi de unge tilbakemelding?

Med utgangspunkt i disse syv spørsmålene har vi laget et hjelpeskjema som vi kan bruke i planarbeidet. Hjelpeskjemaet foreslår alternative fremgangsmåter og valg knyttet til det enkelte spørsmål. Skjemaet viser at det er mange muligheter i et slikt arbeid. Samlet sett utgjør

dette en meny som kan settes sammen på flere måter. Det er viktig å merke seg at skjemaet ikke er satt sammen slik at det er sammenheng på den måten at dersom en velger formålet i kolonne 1, så betyr det at man må velge utvalgsmodell og gjennomføringsmøter som er beskrevet i kolonne 1. Valgene

kan gjøres på kryss og tvers. Samtidig vil det være slik at noen valg begrenser valgmulighetene på andre områder. For eksempel vil spørsmålet om hvem som kan involveres av voksne i kartleggingsarbeidet, få betydning for spørsmålet om hvordan ting kan gjennomføres. Se skjema side 13.

Hva er formålet?	Innhente og styrke barn og unges perspektiv	Styrke kvalitet på undersøkelsen	Styrke prosess	Utvikle medvirkningsmetodikk og praksis
Hva vil vi med å involvere barn og unge? Hva skal materialet brukes til?	Å få vite og forstå mer om hvordan barn og unge opplever at deres rettigheter blir ivare tatt i kommunen.	Å øke undersøkelsens validitet og treffsikkerheten av tiltak som foreslås	Å øke oppslutning om konvensjonen Å spre kunnskap og bevissthet om barnekonvensjonen Å styrke eierskap og forankring	Å utvikle/ finne måter å høre og involvere barn og unge i kommunens tjenesteutvikling generelt
Hvem skal vi inkludere i kartleggingen?	Alle barn og unge	Representative grupper	Utvalgte grupper: Bestemte aldersgrupper Ekspertgrupper (bestemte målgrupper eller sårbare områder)	Utvalgte områder/ steg
Hvem skal involveres for øvrig? Hvem skal utføre kartleggingen?	Koordinator	Fagpersoner som har kontakt med ungdommene	Prosjektgruppa	Ungdom selv
Hvilke arenaer kan vi ta i bruk? Hvor finner vi de unge? Hvor skal det skje?	Skole Barnehaugen	Klasser	Barne- og ungdomsfora: Elevråd, ungdomsråd, ungdomsklubben, Idrettslaget	Nøytral, offentlige arenaer: Kommunehuset, forsamlingshus, nett og sosiale medier "På torget", kjøpesenteret
Hvordan kan vi gjøre det?	Styrt med ferdig definerte spørsmål (Skjema)		Åpen	
	Ja/ Nei spørsmål Svaralternativer	Graderingsspørsmål (1-4, eller)	Åpne spørsmål (Hva/ Hvordan/ Hvorfor/ Hvilke/ Hvem)	
	Smal tilnærming (Noen utvalgte områder/ konvensjoner)		Bred tilnærming (Oppvekstmiljø generelt/ hele konvensjonen)	
	Direkte (få konkrete svar, vurderinger og innspill fra de unge)		Indirekte (få blikk og perspektiv til de voksne som skal vurdere)	
	Samtale/ dialogbasert voksne/ unge		Unge arbeider fristilt	
	Spørreskjema	Samtaleintervju	Dialogmøter/ workshop	Skoleopplegg
	Tradisjonelle metoder: Skjema og samtale	Prosess-metoder: Fremtidsverksted, drømmetrær, mm	Kreative metoder: Foto, film, tegning, collage	
Hvordan kan vi bearbeide materialet? Hvordan kan vi analysere?	Skrive ned og ut alt som sies		De voksne deltakerne skriver oppsummerende referat	
Hvordan kan vi presentere?	Organisere etter ferdige kategorier	Lage kategorier ut fra materialet	Hente ut eksempler og fortellinger	
	Egen rapport		Markert tekst i den samlede rapporten	
Hvordan skal de unge få tilbakemelding?	Lage en barnevennlig "rapport" etter modell fra barneombudet	Info via media	Muntlig informasjon til de man har møtt	Invitasjon til videre arbeid/ tiltaksutvikling

Det er viktig å minne om at det her er snakk om en kartleggingsundersøkelse og ikke forskning. I dette heftet henter vi hjelp fra forskningen for at det skal hjelpe oss til å styrke kvaliteten på undersøkelsen. Vi låner noen idealer å vurdere arbeidet etter, begreper å tenke med og spørsmål som vi kan ha med oss i arbeidet. Selv om vi lar oss inspirere og veilede på denne måten, er det viktig at vi ikke setter så store krav til arbeidet at det ikke lar seg gjennomføre.

La ikke ideelle krav bli det godes fiende. Det er en verdi i seg selv å spørre barn og unge.

Forskningen er opptatt av spørsmål om reliabilitet og validitet. For det første handler dette om undersøkelsens troverdighet. Det er viktig at en er åpen om og redegjøre for hvordan undersøkelsen er gjennomført. En beskrivelse av framgangsmåten, er derfor en viktig forutsetning for å vurdere rekkevidden av svarene en har fått.

For det andre handler det om man faktisk har fått svar på det som man ønsker å undersøke? Spørsmål som da kommer opp er for eksempel: Gir svarene et dekkende og/ eller representativt bilde av hvordan barn og unge opplever det i vår kommune? Hvem må vi snakke med for å få til dette? Hvor mange må vi innhente informasjon fra? Hvordan kan vi vite om det de unge sier er sant? Dette er spørsmål som danner et bakteppe for vårt arbeid.

1. Hva er formålet med å invitere barn og unge til å delta?

Før vi inviterer barn og unge er det viktig at vi tenker gjennom hvorfor vi ønsker å involvere barn og unge. Hva vil vi med de svarene de gir? Hva skal vi bruke det som de formidler til? Hva tenker vi at

barn og unge kan hjelpe oss med? Svaret på disse spørsmålene er viktig å klargjøre, da det legger en avgjørende premiss for hele arbeidet. Det er derfor viktig å bruke tid på det.

Barn og unges perspektiv:

Vi kan ikke forstå hvordan det er å være barn eller ungdom i kommunen uten å snakke med barn og ungdom! Barn og unge sitter inne med kunnskap som voksne ikke har. Å få ta del i deres erfaringer gir voksne ny kunnskap.

Barn og unge har førstehånds kunnskap om hvordan det er å være barn og unge i dag. De har kunnskaper og synspunkter som kritiske observatører og som brukere av lokalmiljøet og tilbudene i kommunen (BLD: Rundskriv Q-27/2006 B).

Vi etterspør:

- Hvordan ser verden ut fra barn og unges ståsted?
- Hvordan ser status i forhold til barnekonvensjonen ut fra barn og unges ståsted?
- Hva tenker barn og unge om det som voksne er opptatt av?

Vi ønsker å kartlegge hvordan barn og unge opplever at kommunale tjenester fungerer med tanke på å ivareta barns rettigheter etter Barnekonvensjonen, og vi er ute etter konvensjonens virkemåte, opplevd av de unge. Dette kan vi få innblikk i direkte ved å spørre barn og unge, og/ eller indirekte ved å forsøke å danne oss et bilde

av hvordan dette oppleves av barn og unge.

Det å innhente barn og unges perspektiv har en verdi i seg selv, og vil styrke kvaliteten på kartleggingsarbeidet. Det vil gi oss et avgjørende perspektiv på hvordan tjenestene oppleves, hvor vi både er ute etter å danne oss et

inntrykk av et helhetlig bilde, særlige kvaliteter ved tjenestene og sårbare områder.

I Østfold har kommunene beskrevet hva de opplever at barn og unge særlig kan bidra med i kartleggingsarbeidet knyttet til Sjumilssteget på følgende måte:

Hva ønsker vi å vite om/lære av barn og unge

- Hva er god oppvekst? Hva er en god barndom?
- Hva gir barn opplevelse av tilhørighet, trygghet, trivsel, meningsfullhet og glede?
- Hvordan er det å vokse opp i ditt lokalmiljø?
- Hvordan opplever barn og unge sin hverdag på ulike arenaer, det å være ung i dag, de voksne, ulike tjenester og vennerelasjoner og fritidstilbud: Hva er de fornøyd med? Hva er de ikke fornøyd med? Hvordan opplever de at tilbudene fungerer? Hvilke utfordringer møter de? Hva trenger de voksne å vite noe om?
- Hvordan opplever de å bli hørt/tatt på alvor og få medvirke/delta?
- Hva gjør lokalmiljøet til et godt sted for barn/unge å vokse opp i?
- Hvordan kunne det sett ut?
- Hvilke endringer må til for at barn/unge skal ha det bedre?
- Hvordan kan ting gjøres bedre?

2. Hvem vil vi inkludere i kartleggingen?

I oversiktsmodellen (se side 13) skisserer vi noen mulige utvalg:

Alle barn og unge

Dette kan bli et omfattende og tidkrevende arbeid. Dersom en velger en åpen tilnærming, krever dette et stort gjennomføringsapparat. Hvis en

ikke har dette tilgjengelig og ønsker å involvere alle barn og unge, taler dette for en mer styrt undersøkelse med ferdige spørsmål.

Representative grupper

Hvis vi skal søke etter en slags representativitet, kan det være en modell å gjøre undersøkelsen

i en eller flere skoleklasser på et trinn. De representerer et snitt av barnebefolkningen, og vil kunne være noenlunde representativt. Samtidig må en i analysearbeidet ta høyde for at det kan være forskjeller mellom klasser og ulike skoler.

Utvalgte grupper

Dette kan for eksempel være bestemte aldergrupper eller «ekspert»- grupper med barn eller unge som har erfaringer på bestemte sårbare områder eller sviktsoner, som en ønsker å kartlegge særlig.

Utvalgte områder/steg

Dette er utvalg satt sammen etter barn eller unge som har erfaringer med bestemte konvensjonsområder eller steg.

Når vi spør barn og unge, er det for å få et inntrykk av hvordan verden oppleves sett fra deres ståsted i deres hverdag. Eldre barn/ ungdommer vil i større grad enn yngre kunne sette seg inn i og svare på hvordan de opplever barn og unges situasjon mer generelt.

I kvalitativ forskning snakker vi gjerne om at vi søker sannsynliggjorte beskrivelser av verden. Hvordan kan vi vite om undersøkelsen gir et sannsynlig bilde av situasjonen for barn og unge i kommunen?

Hvis ungdom forteller om noe som de opplever som mangelfullt, er det viktig å ta fortellingene på alvor. Vi må vurdere i hvor stor grad erfaringene er et uttrykk for enkelthendelser eller om det er uttrykk for sviktsoner og mer generelle utfordringer eller trekk ved kommunens tjenester.

Det viktige er at vi har en kritisk bevissthet omkring hva informasjon gir et bilde av. Noen ganger kan det være grunnlag for å si at dette viser et generelt bilde, mens andre ganger er det snakk om at dette er slik noen barn i vår kommune opplever en situasjon eller et område. Kanskje vil kartleggingen gjøre oss oppmerksom på noen områder

som krever videre oppfølging og nærmere undersøkelse. Kanskje vil innspillene gi oss noen spørsmål som vi tar med oss tilbake i det videre analysearbeidet.

Barnekonvensjonen er omfattende, og det kan være ambisiøst og krevende å søke svar på alle konvensjonsområdene. I forskningen er man ofte opptatt av forholdet mellom helhet og del. Det er viktig at du evner å avgrense deg, slik at du blir i stand til å si noe holdbart om det området du søker innsikt i. På samme tid må du være opptatt av hvordan de ulike delene inngår i et større bilde, sammenhengen og samspillet mellom delene. Sjumilssteget er et hjelpemiddel som er utviklet for å bedre og sikre kommunens helhetlige tjenestetilbud til barn og unge. Målet er at kommunene skal kunne øke sin evne til å sikre at barn deltar i samfunnsutviklingen, og at hvert barn og hver familie får nødvendige og tilstrekkelige tilbud fra kommunens ulike tjenester. Målet med analysen er

å avdekke styrker og utfordringer for samarbeid mellom de ulike tjenestene i kommunen.

Egenanalysen vil hjelpe til med å se hvor vi kan og bør legge trykket. I kartleggingsarbeidet knyttet til Barnekonvensjonen, kan man ha en innretning hvor man er mest opptatt av å få et helhetsinntrykk, hvor en etterspør hvordan barn og unge opplever at det er å vokse opp i kommunen. Eller man kan la de unge velge aktuelle konvensjonsområder, eller at de voksne velger noen områder ved å stille spørsmål som: Har vi noen sårbare områder eller sviktsoner hvor det er ekstra viktig at vi spør barn og unge? Er det noen områder hvor vi har lite kunnskap om hvordan barn og unge opplever sin hverdag?

Den kvantitative forskningens mål om representativitet er urealistisk og ikke ønskelig i denne sammenhengen. Det som er viktig er at vi tenker gjennom spørsmålene som reises over.

“Alle barn har rett på trygghet”

Rina 4 år, Sarpsborg

3. Hvem skal involveres for øvrig?

I oversiktsmodellen (side 13) skisserer vi noen mulige utvalg:

Koordinator

Dersom en ønsker å gjøre en avgrenset undersøkelse, kan koordinator være den som gjennomfører intervjuer eller gruppedialoger. Man vil da ha stor kontroll i gjennomføringen.

Fagperson som har kontakt med ungdommene

Det kan noen ganger være en fordel å bruke fagpersoner som de unge har tillit til for å gjennomføre selve kartleggingen. For noen vil det gjøre det lettere for de unge å delta, samtidig som det for noen unge kan være vanskelig å si ting som kan oppleves som problematiske.

Prosjektgruppa

Prosjektgruppa har en sentral plass i analysearbeidet. Ved å involvere

dem i planlegging og eventuelt i selve gjennomføring, kan dette styrke prosjektgruppas evne til å ta inn barn og unges perspektiv i analysearbeidet. Det kan også være en styrke eierforholdet og dermed det videre forankringsarbeidet.

Ungdom selv

De voksne kan samarbeide med ungdom om å gjennomføre undersøkelsen. Dette kan for eksempel være elevråd, ungdomsråd eller utvalgte ungdommer. Ungdommene kan på denne måten bli en premissleverandør for spørsmål, samt at det kan gjøre det lettere for andre unge å komme med innspill. Det er da viktig at de voksne veileder, støtter og følger tett på. De unge vil deretter kunne bidra aktivt i analysearbeidet.

Når en planlegger gjennomføring er spørsmålet om hva slags ressurser vi har til rådighet i kartleggingsarbeidet viktig å avklare tidlig. Mange har erfart at en bred involvering fra flere fagpersoner kan styrke forankring, forståelse for og oppslutning i gjennomføringsfasen. Samtidig kan dette gi utfordringer knyttet til samordning. Hvis færre personer gjennomfører, vil det være lettere å følge et opplegg, evt. få mer sammenlignbare data om dette er et poeng. Det kan være lettere for et mindre antall personer å danne seg et mer helhetlig inntrykk av materialet, samtidig som at en kan gå glipp av det flerfaglige blikket som en har muligheten for å få hvis flere er involvert.

4. Hvilke arenaer vil vi ta i bruk?

En rekke arenaer kan tas i bruk. Vi har skissert noen:

Skolen/ barnehagen/ klasserommet

Dette er en naturlig arena for barn og unge, hvor det er etablert spilleregler som kan virke både positivt og negativt i denne sammenhengen. For noen vil dette kunne danne en god ramme for samtaler med de unge, mens det andre ganger nettopp kan være et poeng å ta de unge ut av denne sammenhengen. Hvis for eksempel

de unge opplever elevdemokratiet som svakt, kan for eksempel det å legge samtaler på andre arenaer signalisere at det er andre spilleregler som gjelder, og åpne for andre samtaler. Dette må vurderes konkret i det enkelte tilfelle.

Barne- og ungdomsfora

Det kan være aktuelt å gjennomføre undersøkelsen på arenaene til etablerte barne- og ungdomsfora. Dette kan

for eksempel være elevråd, ungdomsråd, ungdomsklubben eller idrettslaget.

Nøytrale eller offentlige arenaer

Dette kan være møtearenaer som kommunehuset eller forsamlingshus. Det kan også være en ide å ta i bruk nettet og sosiale medier. Andre steder kan være «på torget» eller kjøpesenteret.

5. Hvordan vil vi gjøre det?

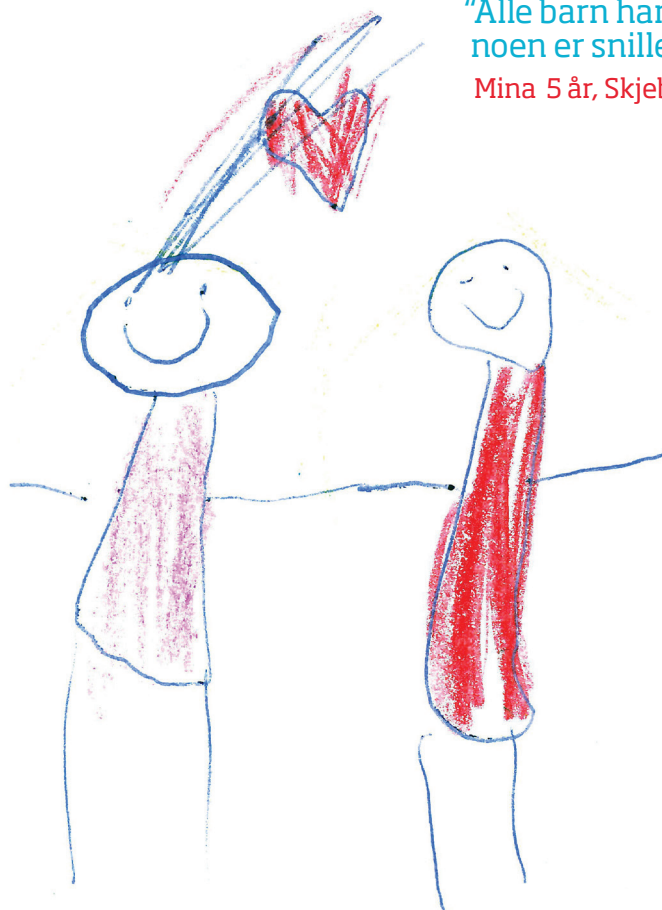
Når det kommer til hvordan undersøkelsen skal gjennomføres finnes det mange muligheter. Vi skisserer her noen valg, og viser noen av dem:

Åpne eller lukkede spørsmål

En undersøkelse kan avgrenses med ferdig definerte spørsmål i et skjema. Fordelen er at vi har sterkere kontroll: Vi kan gjøre det likt flere steder, det er lettere å avgrense og oppsummere, det kan være mindre tidkrevende og lettere å sammenligne med tidligere undersøkelser. Ulempene er at det er voksenstyrt, og at det ikke er sikkert vi får vite hva barna synes er viktigst. Vi kan miste lokale forskjeller (for eksempel mellom skoler) og at vi risikerer å miste barn og unges deltakelse/ involvering.

Når det gjelder åpne spørsmål kan dette virke fremmede på barn og unges aktive deltakelse gjennom hele prosessen. Deres meninger blir tydelige og konkrete og vi kan få lokalt forankret kunnskap. Det kan skape større eierskap til prosess og resultat. Ulempen er at det kan være tids- og arbeidskrevende og at det kan være vanskelig å finne ut hvordan data/ informasjon skal oppsummeres, analyseres og brukes. Det kan også være en utfordring å få til flerfaglig forankring.

Dersom vi velger mer lukkede spørsmål, kan vi ta i bruk ja/nei-spørsmål, svaralternativ eller graderte spørsmål. Ved graderte spørsmål kan en for eksempel bruke fra 1-4 (dette kan være et bedre alternativ enn 1-5, dersom en ønsker å unngå at de legger seg på midten), eller smilefjes, som kan være aktuelt for mindre barn.

“Alle barn har rett på at noen er snille mot dem”

Mina 5 år, Skjeberg.

Ved åpne spørsmål, er det fint å ta spørrepronomenene i bruk: Hva, hvordan, hvorfor, hvilke og hvem. Se for øvrig mer utfyllende tekst under punkt 6.

Smal eller bred tilnærming

Vi har tidligere vært inne på at vi kan gjennomføre undersøkelsen smalt med noen utvalgte områder eller artikler, eller bredere med blikket rettet mot hele oppvekstmiljøet og konvensjonene i vid forstand.

Direkte eller indirekte

Med direkte menes det her at vi er ute etter at de unge skal gi oss innspill, svar og vurderinger konkret og direkte, slik at deres innspill kan identifiseres som en egen «stemme» eller enhet i kartleggingen. Et eksempel på dette er Mandal kommune som i sine kommunalplaner har merket barn og unges innspill med en egen kode. En annen måte å gjøre dette på, er at barn og unges perspektiver ivaretas gjennom

en utforskningsprosess, hvor det handler mer om at samtale med barna styrker de voksnes evne til å se verden og tjenestene ut fra barnas perspektiv. De unges perspektiver presenteres da filtrert gjennom de voksne.

Unge/voksne sammen eller de unge alene

Undersøkelsen kan være voksenstyrt eller i dialog mellom unge og voksne, eller vokseninformert, ved at voksne ber om innspill som de unge gir. Dette

kan for eksempel være i form av å be de unge skrive tekster eller lage film, slik som Fylkesmannen i Sogn og Fjordane har invitert til.

Undersøkelsesform

Undersøkelsen kan gjennomføres på ulike måter: Ved spørreskjema, samtaleintervju med noen mer eller mindre forhåndsdefinerte spørsmål, dialogmøter/ kafe eller som et skoleopplegg. Litt lenger bak i heftet, kan dere finne forslag til spørsmål og eksempler på gjennomføring av samtaleintervju og dialogmøter.

Undersøkelsesmetoder

Det kan tas i bruk tradisjonelle metoder som skjema og samtale, mer prosessrettede metoder som fremtidsverksteder eller mer kreative metoder som bruk av foto, film, tegning og collage. Det er i grunnen bare kreativiteten som begrenser mulighetene. Nærmere ideer til hvordan dette kan gjennomføres, kan dere finne i heftet Ung Input (Heftet Ung Input kan bestilles fra Forandringsfabrikken).

“Alle barn har rett på
å ha en venn og ren luft”

Kasper Andersen 5 år, Skjeberg

6. Hvordan vil vi bearbeide, analysere og presentere materialet?

Når vi utfører en begrenset kartlegging på et stort område, dukker det mange spørsmål opp: Hvordan kan vi sikre kvalitet på undersøkelsen? Kan vi vite at innspillene gir et representativt bilde av hvordan barn og unge opplever det vi etterspør? Hvordan kan vi analysere materialet, slik at vi yter et mest mulig sannferdig bilde av det unge har bidratt inn med.

Det er mange måter som dette kan gjøres på. Vi har her skissert noen aktuelle tilnæringsmåter:

Bearbeiding av materialet

Når det gjelder hvordan vi skal bearbeide materialet, kan man skrive ned og samle alle innspill og alt som blir sagt. Dersom man har involvert mange barn og unge, kan dette være et omfattende arbeid. En annen tilnærming er at de voksne skriver et oppsummerende referat, som vektlegger de momentene som man på forhånd er blitt enige om.

Analyse av materialet

Når det gjelder analysen, kan man også her velge ulike strategier. Man bør ha noen tanker om hvordan man vil analysere materialet når man går i gang, men det kan være lurt å vente med å bestemme seg endelig for hvordan man skal analysere, før man ser hvilket materiale man sitter med. Vi ser her for oss tre tilnærminger:

-
- "Alle barn har rett på å få kjærlighet"**
Ronja 5 år, Fredrikstad
- 1) Det kan her være aktuelt å velge en analyseform hvor en organiserer stoffet etter ferdige kategorier. Dette kan for eksempel være etter:
 - a) Konvensjonsområde
 - b) Etter spørsmål som skal besvares i voksenanalysen,
 - c) Egne spørsmål som er utformet spesielt for barneanalysen. Se forslag til slutt i heftet, hvor man under det enkelte konvensjonsområde kan spørre og organisere stoffet etter:
 - Hva er bra?
 - Hva savner du?
 - Hva vil gjøre at det blir bedre på dette området?
 - 2) En annen måte er å lete etter kategorier i de innspillene som er gitt. Det vil si at man har et mer overordnet blikk på: Hva er det barna og de unge forteller noe om?
 - 3) Til sist kan det være aktuelt å ha en analytisk tilnærming hvor en leter etter eksempler og fortellinger som forteller noe om hvordan barn og unge opplever og vurderer situasjonen.

Presentasjon av materialet

Her ser vi for oss to overordnede tilnærminger til dette. Resultatet kan løftes ut i en egen rapport eller som markert tekst i den samlede rapporten. Dersom en lager en egen rapport, kan de syv hjelpespørsmålene fungere som en huskeliste for momenter som bør med i en rapportering/oppsummering av kartleggingen.

- Hva var formålet med kartleggingen?
- Hvem har vi spurt?
- Hvem har deltatt i gjennomføringen?
- Hvor er kartleggingen utført?
- Hvordan er den gjennomført?
- Hvordan er materialet bearbeidet og analysert?
- Hvordan har de unge fått tilbakemelding?

7. Hvordan skal vi følge opp og gi de unge tilbakemelding?

Dersom vi tar ordet medvirkning på alvor, innebærer det at de unge både skal være med, og at det de bidrar med skal få virkning. Fra andre sammenhenger vet vi at det kan være en fare for at medvirkning blir symbolsk på

den måten at en gjennomfører aktiviteten fordi det er forventet, uten at en har tenkt ordentlig igjennom på hvilken måte en har tenkt å bruke de innspillene som man får. Dette er viktig for at de unge skal oppleve at de blir tatt på

alvor, og at de skal erfare av at det å engasjere seg og delta i slike fora, er av betydning. Det er derfor viktig at en i planleggingsfasen tenker gjennom hvordan en skal følge opp arbeidet. En bør informere om hvilke planer en har for det som skal skje videre:

- Hvordan skal det som kommer frem oppsummeres?
- Hvordan og når skal de unge få tilbakemelding om hva som kom frem?
- Hvem er mottakere av oppsummering/ rapport?
- Hva skjer og hvordan følges arbeidet opp videre?
- Kan det være aktuelt å involvere de unge i det videre arbeidet?

Noen aktuelle måter kan være å lage en barnevennlig «rapport» etter modell fra barneombudet, informasjon via media, muntlig informasjon til de man har møtt eller kanskje invitasjon til videre arbeid/ tiltaksutvikling.

5. Hva slags informasjon trenger de unge for å delta?

Uavhengig av hvilken metode en bruker for å gjennomføre kartleggingen med de unge, er det viktig at de får tilstrekkelig informasjon om hva de er med på og at de vet nok til å kunne svare på det som etterspørres. Når det gjelder informasjon om hva de er med på, har Fylkesmannen i Østfold beskrevet det på denne måten:

Barnekonvensjonene handler om barn og unges rettigheter, og hva vi voksne må gjøre for å passe på at barn og unge skal ha det bra. Det handler om at du har rett til å si hva du vil. Du har rett til å uttrykke det du er opptatt av, det du har på hjertet, det du tenker og føler og mener. Det står i alle barn og unges grunnlov.

Tanken bak er at barndommen er verdifull og at barn er en gruppe i samfunnet som har et stort behov for særlig omsorg og beskyttelse. Den bygger på fire viktige prinsipper:

- 1) Alle barn har rett på de samme godene,
- 2) Barnets beste skal alltid tas hensyn til,
- 3) Barn har rett til et godt liv der de kan utvikle seg og
- 4) Barn har rett til å si sin mening og kreve å bli hørt og respektert.

Her i Østfold vil vi at alle barn og unge skal ha det bra - bli sett, hørt og ivaretatt. Det betyr at

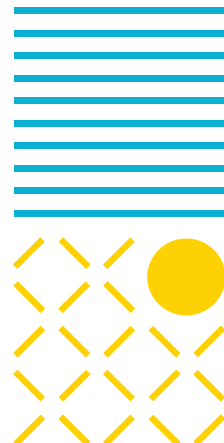
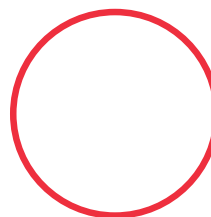
- Barn og unge skal ha rett hjelp til rett tid - tidlig innsats
- Barn og unge skal ha medbestemmelse i saker som angår dem selv
- Barn og unge skal få tjenester som er samordnet og koordinert

For å få til dette, må vi vite hvordan det står til. Derfor spør vi barn og unge om dette.

Barneombudet har utformet barnevennlige beskrivelser av hva som inngår i de ulike konvensjonsbestemmelsene. Dette finner du på side 33. Barneombudet har også laget små filmsnutter som sier litt om de ulike konvensjonsbestemmelsene, som kan vises.

For mer informasjon, se:

<http://barneombudet.no/dine-rettigheter/barnekonvensjonen/>

6. Hvordan spør vi?

I en slik undersøkelse kan vi bruke ulike typer spørsmål. Vi ser for oss tre innganger til spørsmål:

1. Vi stiller konkrete spørsmål som barn og unge kan svare på.
2. Vi stiller konkrete spørsmål om hvordan barn og unge opplever sin hverdag på ulike områder i Barnekonvensjonen.
3. Vi tar i bruk den kunnskapen vi allerede har innhentet fra barn og unge, og
 - a) inviterer barn og unge til samtale omkring dette, eller
 - b) voksne forsøker å tolke/ se dette materialet i lys av barnekonvensjonen

Det kan altså være åpne spørsmål, ja nei/eller graderingsspørsmål. (Se også punkt 4.5, på side 18.) Avhengig av hva man vil vite, hvor mange barn og unge som involveres, hvor mye tid man har til rådighet og sensitivitetsgrad. Uavhengig av hvilke inngang vi velger, må de voksne gjøre en tolkning av materialet som kommer inn.

Generelt kan det være lurt å ha mest mulig åpne spørsmål, nettopp for å få frem det barn og unge er opptatt av og hvordan hverdagen oppleves fra deres ståsted. Dette er en verdi i seg selv. Det kan på mange områder være vanskelig for barn å se sammenhengen mellom deres hverdagsopplevelse og det kommunale tilbudet. Da får dette bli de voksnes jobb å gjøre disse koblingene i ettertid. Samtidig kan det være ønske om å få kartlagt spesielle områder.

Spørsmålene kan ha et individ og/eller gruppefokus. Man kan bruke formuleringer rettet mot "du" eller "barn/unge". Jo yngre barna er, jo mer vil de være avhengig av spørsmål som er relatert til deres konkrete hverdag, hvor vi stiller

"du" eller "kjenner du noen barn som...". Mange svar vil være preget av at det er basert på enkeltbarns erfaringer. Dette er forbehold som må tas i betraktning i analysen.

Det er tre typer spørsmål: Åpne spørsmål, graderingsspørsmål og ja/ nei- spørsmål. I alle tilfellene kan det være lurt å bruke oppfølgingsspørsmål. Noen steder er det formulert forslag til dette i parentes. Jo yngre barna er, kan det være behov for å etterspørre det konkrete og hverdagsnære:

- Kan du fortelle om et en gang...
- Kan du gi et eksempel på...
- Kjenner du noen som...

Se for øvrig avsnittet over for diskusjon av etiske spørsmål i tilknytning til dette.

I slike undersøkelser vil både unge og voksne svare subjektivt, ut fra sitt eget ståsted. Det blir derfor viktig at vi er nysgjerrige på bakgrunnen for meninger som ytres. Et eksempel på dette kan være når unge sier at de synes noe er bra eller dårlig. Da er det viktig at vi stiller oppfølgingsspørsmål som får frem hva som gjør det bra, eller

kanskje på hvilken måte dette er bra. Hvis ikke risikerer vi å få data som har liten bruksverdi.

Men noen ganger er det nettopp denne nyanseringen vi er ute etter: Vi lurar på om barn og unge opplever noe som bra eller dårlig, evt graderinger av dette. Da er det viktig at spørsmålet er så konkret og avgrenset, at de forstår hva vi spør etter, slik at svarene faktisk blir sammenlignbare. Dette kan være en fruktbar tilnærming for å danne seg et inntrykk av et område, og for å avdekke kritiske områder som en gjerne vil undersøke videre.

Det enkle er ofte det beste

En vanlig erfaring er at vi vil for mye. I møte med barn og unge erfarer mange at de utfordres (og får hjelp til) å gjøre ting enklere. For oss voksne handler dette om å bruke et enklere språk. Tilstreb avgrensninger og prioriter hva du skal ha med. Ikke ha med for mye, men gjør noe valg om hva som er viktigst i denne omgangen. Ta en kritisk gjennomgang av spørsmålene: Hva kan og vil du bruke svarene til?

Noen etiske betraktninger

Når vi involverer barn og unge oppstår det noen særskilte etiske utfordringer som omhandler 1) hva vi kan spørre barn og unge om uten å informere og få samtykke fra foreldrene først? 2) barn og unges behov for vern. Noen av temaene berører livsområder hvor det kan oppleves problematisk å gjennomføre en systematisk kartlegging uten foreldrenes kjennskap og samtykke. Det kan også være problematisk å invitere et barn til å dele informasjon som kan lede til at sensitive opplysninger kommer frem i en gruppesammenheng, for eksempel i en klasse. Under dialogkafeen i Østfold gav de unge oss råd om å i større grad bruke formuleringen "du" fremfor "barn og unge", noe som pedagogisk sett kan gjøre det lettere for de unge å svare, da det gir en tettere kobling til

barnas hverdagsliv. Samtidig kan dette krenke sensitivitetsgrenser. Forholdet mellom barns kompetanse og sårbarhet sentralt er spørsmål som er mye diskutert i forskningsetisk sammenheng. (For de som er interessert i mer informasjon om temaet: <https://www.etikkom.no/FBIB/Temaer/Forskning-pa-bestemte-grupper/Barn/>).

I denne sammenhengen er det foreslått spørsmålsformuleringer som ivaretar slike hensyn, ved å variere spørsmål som er rettet mot et "du" og spørsmål som omhandler barn og unge.

Samtidig er det viktig at vi tar barn og unge på alvor ved at vi faktisk våger å spørre dem om hvordan de opplever sin hverdag på disse områdene. Det handler

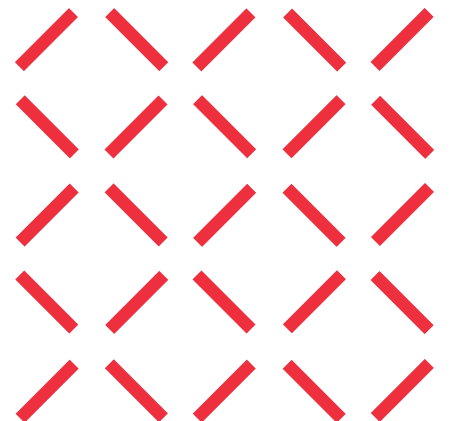
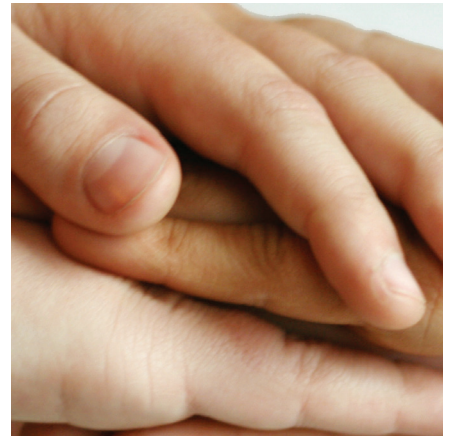
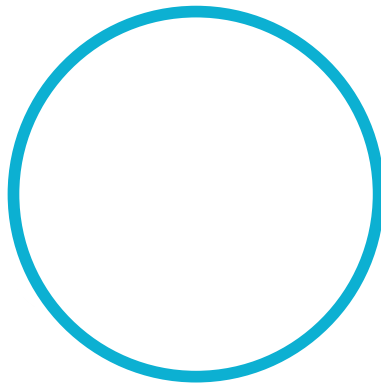
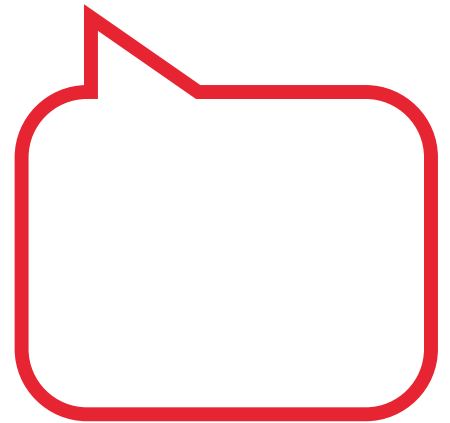
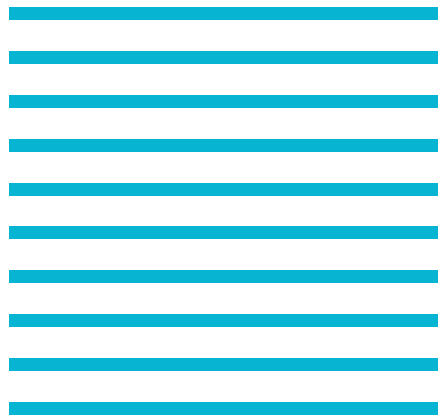
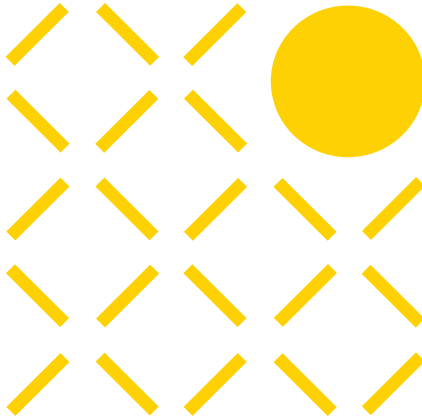
om å tenke gjennom hvordan disse spørsmålene skal ivaretas og ha en beredskap for hvordan man leder samtalen i en annen retning og å følge opp dersom et barn kommer med konkret informasjon som gir grunn for bekymring. Dersom det kommer frem opplysninger som gir grunn for bekymring, og som en mener det er viktig å bringe videre, er det viktig at barnet eller den unge informeres om hva en gjør videre med informasjonen.

Det er viktig at vi tenker gjennom på forhånd hvordan anonymitetshensyn skal ivaretas. Noen ønsker å ha åpne høringer, hvor kanskje til og med pressen er tilstede og det blir tatt bilder. Det er viktig at en tenker gjennom og avstemmer fokus og innhold opp mot slike hensyn.

"Alle barn har rett til å leke under regnbuen"

Viktor 6 år, Fredrikstad

Forslag til opplegg

kartleggingssamtaler og analysesamtaler

Vi har nå sett at det er mange måter å involvere barn og unge i kartleggingsarbeidet. Med utgangspunkt i arbeidet i Østfold, skisseres det her noen måter dette kan gjøres på.

Kartleggingssamtaler med barn og unge

Lenger frem i heftet (se punkt 3) kan dere finne de forslagene barn og unge hadde til spørsmål som kunne stilles til den enkelte bestemmelse i Barnekonvensjonen. Disse spørsmålene kan danne

utgangspunkt for samtale med barn og unge enkeltvis eller i grupper. En gruppe kan snakke om ett område, eller om man har god tid, kan man spørre en gruppe om flere områder.

Det er fint å være to voksne/ eldre ungdom som leder samtalene sammen. Den ene kan ha hovedansvar for å spørre, mens den andre kan notere ned. En kartleggingssamtale kan forløpe på følgende måte:

1. Informer om barnekonvensjonen generelt og formålet med samtalen, se punkt 5.
2. Still gjerne et innledende spørsmål som er enkelt å svare på som omhandler dagens tema. For eksempel: Hva gjør det bra å vokse opp der du bor?
3. Ta for dere ett eller flere av områdene i Barnekonvensjonen. Ett om gangen.
4. Si litt om hva konvensjonsområdet omhandler. Ta gjerne utgangspunkt i Barneombudets informasjonsark (se side 33) – og det barn og unge i Østfold har sagt om hva de tenker dette handler om (se punkt 3, side 7.)
5. Still innledende spørsmål: Her handler det om å få tak i hvordan barnet/ ungdommen forstår temaet, og hva de synes er viktig knyttet til det konkrete konvensjonsområdet, for eksempel
 - Hva tenker du/ dere at dette handler om?
 - Hva blir du/ dere opptatt av når du hører dette?
 - Hva er viktig for at barn skal ha det bra på dette området?
6. Still utdypende kartleggingsspørsmål: Her handler det om å gå dypere inn i hvordan barna opplever og vurderer situasjonen. Dersom det kom konkrete innspill på foregående spørsmål, kan det være lurt å følge opp dette videre ved å spørre:
 - Opplever du at det er sånn for deg og andre barn/ unge der du bor/ på din skole?
 - Hva er bra?/Hva savner du?/Hva vil gjøre at det blir bedre på dette området?Gå videre med de spørsmålene som barn og unge i Østfold har foreslått under punkt 3, side 7.
7. Fortell hva dere gjør videre med det de innspillene som er gitt, se punkt 4.7, side 21. Spør gjerne om de har noen ideer til hva de voksne bør gjøre for å følge opp videre.

Kartlegging ved bruk av dialogkafe/workshop

Dialogkafe/ workshop er en møteform som er egnet for å nå større grupper av barn og unge i kartleggingsarbeidet, med begrensede ressurser. Det er et uformelt, kreativt og kafeliknende møte, og en lavterskelarena for medvirkning som er avgrenset i tid. Gjestene

ønskes velkommen og får noe å bite i og fordeles rundt småbord.

Bordene kan ledes av kafeverter som passer tiden og sørger for at alle kommer til ordet. Det kan være fra 15 -40 deltakere på temakafeene, med 6-8 deltakere på hvert bord. Ved hvert bord diskuteres forskjellige

områder innenfor et hovedtema. Kafevertene har ansvar for å notere og påse at alle får anledning til å uttrykke seg.

Først beskrives noen generelle spørsmål som det er lurt å tenke på i planleggingsfasen, før vi går videre og foreslår et konkret opplegg for gjennomføring.

Deltakere

Hvilke barn/ ungdommer skal inviteres til å delta? Hva tenker vi omkring representativitet? Det kan være lurt å invitere en eller flere klasser. Se punkt 4.2, side 15. Hvordan skal de rekrutteres? Hva skal deltakerne få beskjed om i forkant? Hvordan invitere? Hvem gjør dette?

Informasjon

Hvem trenger informasjon om det som skal skje? Lærere, skolen, foreldrene? Hvordan skal vi informere? Hva slags informasjon trenger barna/ de unge i forkant for at det skal oppleves trygt, betydningsfullt og interessant å delta?

Kafeverter

Hvem skal være kafeverter? Dette kan være både voksne og ungdom. Hvor mange kafeverter bør være til stede? Det er fint med to kafeverter på hvert bord, hvor en kan ha hovedansvar for å lede samtalen, mens den andre for å skrive. Hva skal være rollene deres? Hva trenger de å vite for å være gode kafeverter?

Arbeidsprosessen

Hvordan skal vi gjøre det?

Praktiske forhold

Når, hvor, servering. Hvem skal ordne med hva? Hvilke rekvisita trengs? Ark, papirduker, gule lapper og tusjer.

Oppfølging

Hvordan skal kafeen følges opp i etterkant? Hvordan skal barna/ de unge få tilbakemelding i ettertid? Skal det lages en egen rapport, eller skal resultatet innarbeides i den samlede analysen?

Hva med offentligheten?

Hvilken status har dette? Åpent/ lukket? Skal media involveres? Spørsmål om anonymitet?

Evaluerings og læring

Hvordan skal vi evaluere og lære av arbeidet vi har gjort?

Rolleavklaring og tidsplan

Hvem gjør hva og når?

Formøte med kafevertene

Alle voksne som deltar på kafeen bør få en introduksjon om formålet med dialogkafeen. Dette kan gjøres skriftlig på forhånd, ved å delta på en briefing på forhånd, eller ved at temaet gis særlig oppmerksomhet i introduksjonen fra den som leder kafeen. Under et formøte kan kafevertene få hjelp til å forberede seg til oppgaven. Kanskje har noen av gruppelederne erfaringer eller særlig kompetanse som kan nyttiggjøres under dialogkafeen. Formålet med formøtet er å

- Gi kafevertene en innsikt i formålet og hva en ønsker med kafeen
- Gi kafevertene innsikt i forventninger til dem: Hva det vil si å være kafevert? Hva er kafevertens rolle og oppgave?
- Gi en forståelse for spørsmålene som skal diskuteres
- Få innspill fra kafevertene som kan styrke gjennomføringen av kafeen.
- Diskutere utfordringer med å være kafeverter.

Velkomst

De barna og de unge som deltar må få en følelse av å være betydningsfulle gjester. For å få til dette er det viktig at de blir tatt godt imot, ved at alle blir tatt i hånden og hilst på og ønsket personlig velkommen. Det ordnes med enkel servering som enten kan serveres i forkant, midtveis eller som kan stå fremme hele tiden.

Inndeling i grupper

På forhånd er det gjort klar syv gruppebord, som omhandler de syv ulike skrittene som er definert i Sjumilssteget. Kafeverten ber gjestene om å sette seg ned på de ledige

bordene. Dette kan gjøre på flere måter: Navnelapper som er laget på forhånd, alfabetisk inndeling, aldersinndeling, eller at deltakerne fordeler seg selv i naturlige grupper.

Introduksjon

Før gjestene inviteres til samtale om dagens tema, gis en introduksjon om formålet med kafeen og hvorfor nettopp de er invitert som gjester. Informer om barnekonvensjonen generelt og formålet med opplegget, se punkt 5, side 22. Informasjon er en forutsetning for å kunne medvirke.

Alle stemmer er viktige

Si noe om at det ikke er noen svar som er rette eller gale. Vi er ute etter hvordan ting oppleves fra deres ståsted. Alles stemmer er viktige.

Bli kjent og innledende spørsmål

Nå starter gruppene sitt arbeid. Alt avhengig av hvor godt deltakerne

kjenner hverandre fra før, legges det opp til presentasjonsrunde og/ eller en aktivitet som er egnet for å skape en avslappet og hyggelig start. Bruk gjerne et innledende felles spørsmål på alle gruppene som er enkelt å svare på, og som omhandler dagens tema. For eksempel: Hva gjør det bra å vokse opp der du bor? Det tas en runde på det enkelte bord, hvor en samler innspill (se ideer til dette under).

Introduksjon av konvensjonsområdet

Kafeverten sier litt om hva området i Barnekonvensjonen som dette bordet handler om: Ta gjerne utgangspunkt i Barneombudets informasjonsark (se side 33) -og det barn og unge i Østfold har sagt om hva de tenker dette handler om (se punkt 3, side 7).

Dernest kan det være lurt å bruke tid på å få barna/ de unge til å sette ord på hvordan de tenker om/ forstår området i Barnekonvensjonen, og hva de synes

“Alle barn barn har rett til omsorg og trygghet”

Nel 5 år, Våler

er viktig knyttet til det. På denne måten kan vi oppnå to ting: 1) At barnet/ungdommen får en dypere forståelse for hva dette handler om og 2) At vi får kjennskap til hva barn og unge tenker er viktig for dem. Dette har informasjonsverdi i seg selv, samtidig som at det gjør oss bedre i stand til å forstå det de sier om hvordan de opplever situasjonen på dette området. Eksempel på spørsmål kan være:

- a) Hva tenker du/ dere at dette handler om?
- b) Hva blir du/ dere opptatt av når du hører dette?
- c) Hva er viktig for at barn skal ha det bra på dette området?

Få gjerne de unge til å notere på lapper (se under) før dere tar en runde i gruppa.

Kartlegging

Her handler det om å gå dypere inn i hvordan barna opplever og

vurderer situasjonen. Vi foreslår to måter å gjennomføre kartleggingen på. Den første

- a) tar utgangspunkt i spørsmålene som barn og unge i Østfold har foreslått, mens den andre
- b) har en mer åpen tilnærming:

a) Gå videre med de spørsmålene som barn og unge i Østfold har foreslått under punkt 3, side 7. Her kan dere velge noen eller alle. Ta et spørsmål om gangen. Still spørsmålet og samtal i gruppa. Varier mellom å samtale, skrive på post-it lapper som limes på et stort ark eller skriv på duken. Det er viktig at en av kafevertene noterer underveis.

b) Ta utgangspunkt i svaret som ble gitt på spørsmålet om «Hva er viktig for at barn skal ha det bra på dette området?» Still spørsmål som utdyper dette, ved å ta utgangspunkt i hvert enkelt konkrete innspill og spørre: «Opplever dere at det er sånn for deg og andre barn/unge der du bor/ på din skole?» Og få deltakerne

konkret til å skrive ned og svare på følgende:

- Hva er bra?
- Hva savner du?

Rent konkret gjøres dette ved at det enkelte konkrete innspillet skrives på et stort ark/ evt på papirduk. Denne deles inn som vist under. De unge får utdelt post-it lapper med to farger. Hvor de på den ene fargen skriver hva som er bra, og på den andre hva som de savner. Lappene klistres på det store arket.

Om det er ønskelig å få ideer til tiltak, kan man også gå videre etterpå og ta en runde og spørre gjestene om hva som kan gjøres for at det skal bli bedre på dette området: «Hva vil gjøre at det blir bedre på dette området?/ Hva kan vi gjøre for at det skal bli bedre på dette området?» Dette kan noteres på en ny lapp, eller at de noterer det for seg selv, og så skriver en av kafevertene (eller en av deltakerne) på et avsatt felt på det store arket. Se et eksempel under:

Steg 6 God helse. Hva er viktig for at barn skal ha det bra på dette området?

-
-
-

Hva er bra?

Hva savner du?

Hva kan vi gjøre for at det skal bli bedre på dette området?

Ulike måter å samle innspill

For å få frem mest mulig ideer, er det lurt å ha lapper på bordene, og be deltagerne tenke litt og skrive ned momenter for seg selv, før en starter samtalen med alle. Det er mange måter å samle innspill: De kan skrive eller tegne på papirduken eller tavle som står ved siden av bordet eller sette gule lapper på duken/ tavle. Kafeverten kan i tillegg ha et hovedansvar for å notere ned innspill i ei notatbok. I tillegg kan man være kreativ og lage lapper utformet med symbolikk knyttet til temaet: Steiner, epler/pærer, skyer, stjerner,

med mer. For eksempel kan arket som ble laget over formes som et tre, med trekrone, røde epler og grønne pærer, og røtter som sier hva vi kan gjøre for at det skal bli bedre.

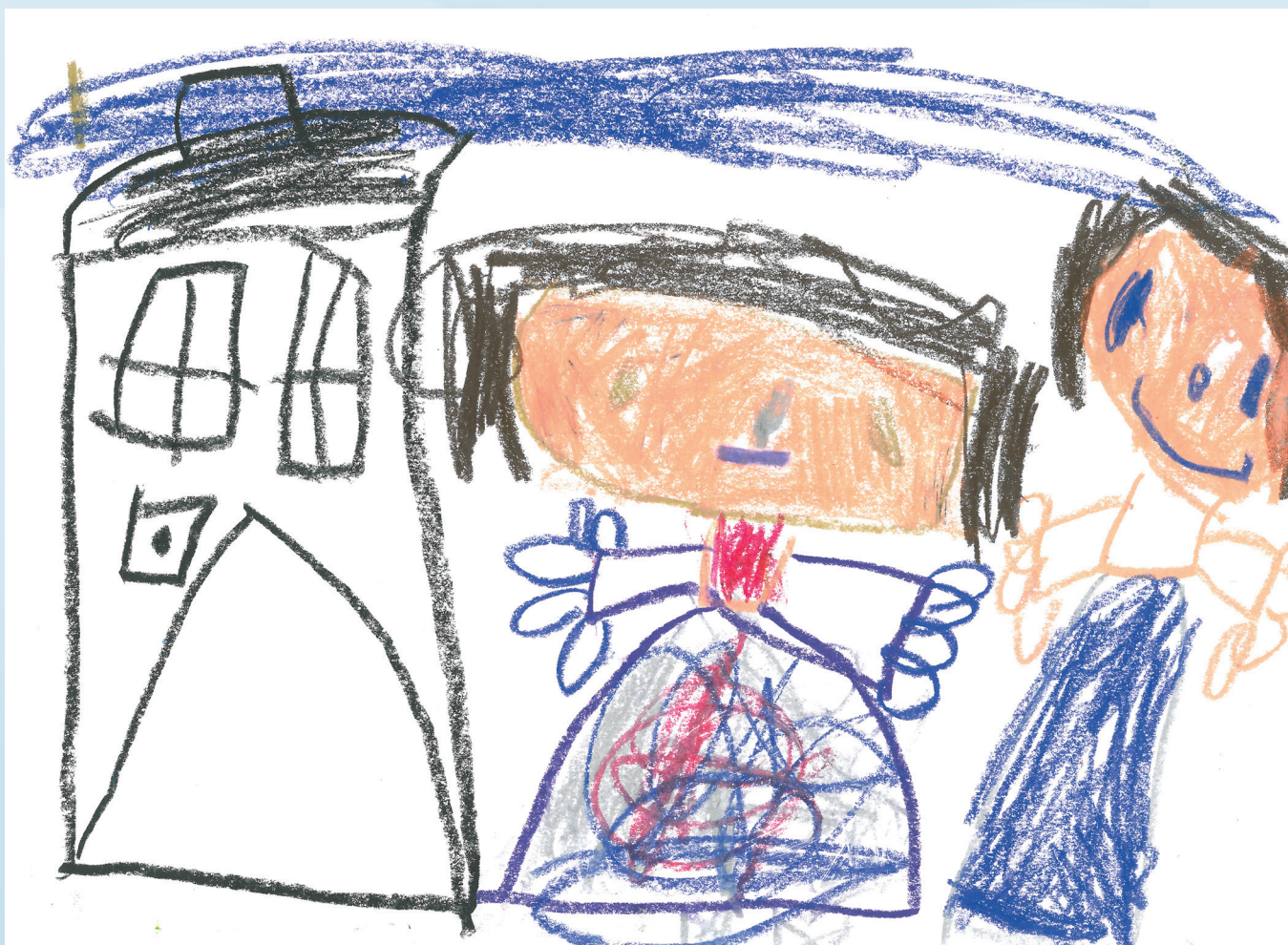
Avslutning/oppsummering

Avhengig av tid, kan det være en idé å la hver gruppe presentere kort noe av det de har snakket om i plenum. Det er ikke nødvendig å presentere alt, men en eller to ideer eller innspill fra hver gruppe. Når denne sesjonen er avsluttet, må de som leder kafeen si noe

om hvordan dette skal bli brukt videre og hvordan gjestene skal få tilbakemelding, se punkt 4.7, side 21. Spør gjerne om de har noen ideer til hva de voksne bør gjøre for å følge opp videre.

Evaluering med deltagerne

Det kan noen ganger være viktig å ta en gjennomgang med gjestene når kafeen er over. Forslag til et enkelt evalueringsspørsmål: Hvordan opplevde du å delta? (Evt to delspørsmål: Hva opplevde du som bra? Hva kunne vært annerledes?).

“Alle barn har rett til et hus å bo i og ha en venn”

Oda 5 år, Skjeberg.

Analysesamtaler med barn og unge

Noen kommuner vil ønske å involvere barn og unge i analysearbeidet. Det handler her om å ta utgangspunkt i de voksnes kartlegging og analyse i Sjumilssteget, og be barn og unge komme med sine vurderinger og innspill til denne.

Elevrådet eller ungdomsrådet er eksempler på gode arenaer for analysesamtaler med barn og ungdom. Det er fint å være to voksne som leder samtale sammen. Den ene kan ha hovedansvar for å lede samtalen, mens den andre kan notere ned.

Før dere møter de unge er det lurt å tenke gjennom hva som skal være formålet med analysesamtalen: Ønsker dere innspill på analysen i sin helhet, eller er det særskilte områder/spørsmål som dere ønsker å få barn og unges innspill på. Tenk gjennom: Hvilke perspektiver og

kunnskap har barn og unge som dere trenger? Hva er det særlig at dere ønsker at barn og unge skal hjelpe dere med? Se punkt 4.1, side 14 for momenter som kan gi hjelp til å klargjøre dette.

En analysesamtale kan forløpe på følgende måte:

1. Informer om barnekonvensjonen generelt, arbeidet med Sjumilssteget og formålet med samtalen, se punkt 5, side 22.
2. Ta utgangspunkt i ett tema om gangen: Dersom det ønskes innspill på analysen opp mot områder i Barnekonvensjonen, kan være nødvendig å si litt om hva områdene i Barnekonvensjonen handler om. Ta gjerne utgangspunkt i Barneombudets informasjonsark (se side 33) – og det barn og unge i Østfold har sagt om hva de tenker dette handler om (se punkt 3, side 7) Presenter hva dere har kommet til i analysen og hva som be om innspill:
 - Gir dette et bilde av hvordan dere opplever situasjonen?
 - Hva synes dere er viktigst?
 - Er det noe dere synes mangler eller ikke kommer godt nok frem?
 - Er det områder som vi burde undersøke mer før vi konkluderer?
3. Fortell hva dere gjør videre med det de innspillene som er gitt, se punkt 4.7, side 21. Spør gjerne om de har noen ideer til hva de voksne bør gjøre for å følge opp videre.

Barneombudets informasjonsark om Barnekonvensjonen

	Artikkel 12 - Om å si sin mening «Alle barn har rett til å si sin mening, og deres mening skal bli tatt på alvor.» Hva betyr dette? Alle barn i Norge skal få si sin mening, og de skal bli lyttet til. Det kan være på skolen med lærere og andre elever, eller det kan være hjemme med foreldre og andre søsken. Det kan også være på fritiden og på de aktivitetene du driver med der. Selv om det ikke alltid blir slik du vil, skal du få si din mening. Etter hvert som du blir eldre, skal foreldre og andre voksne høre mer og mer på deg
	Artikkel 18 - Om å ha foreldre: «Alle barn har rett til å bli oppdratt av foreldrene deres om det er mulig.» Hva betyr dette? Det er foreldrene dine som har ansvar for at du får en trygg og god oppvekst. Noen ganger trenger foreldre hjelp til å være gode foreldre, og da skal de få det. Artikkel 26 - Om økonomisk hjelp «Alle barn har rett til økonomisk hjelp hvis de trenger det.» Hva betyr dette? Noen foreldre har ikke nok penger til å leve for. Da skal familien få hjelp, slik at barna skal få en trygg og god oppvekst, og at de får råd til å kjøpe mat, klær og andre viktige ting. Artikkel 27 - Levestandard «Alle barn har rett til god nok levestandard.» Hva betyr dette? Foreldrene dine skal sørge for at du har en god levestandard. Det betyr at du skal få di tingene som kreves for å leve og ha en meningsfylt hverdag. Du skal ha mat og drikke, og du skal få mulighet til å utvikle deg som menneske. Hvis foreldrene dine ikke klarer å gi deg en god levestandard, kan di få hjelp
	Artikkel 20 - Om foreldreløse barn «Alle barn har rett til hjelp hvis de ikke kan bo med familien sin.» Hva betyr dette? Hvis du har mistet foreldrene dine, eller det er noe som gjør det umulig for deg å bo sammen med dem, så har du rett til å få den omsorgen og hjelpen du trenger. Det kan bety at du skal få et nytt sted å bo der du blir tatt vare på. De som hjelper deg skal ta hensyn til hvem du er, hva du tror på og hvilken bakgrunn du har. Artikkel 25 - Om barn på institusjon «Alle barn har rett til å bli fulgt opp hvis de ikke bor med familien sin.» Hva betyr dette? Hvis du av en eller annen grunn ikke kan bo med foreldrene og familien din og for eksempel bor på institusjon, skal noen fra myndighetene komme på besøk med jevne mellomrom. De skal sjekke at du har det bra der du er, hvordan det er for deg å bo der og om du får den oppfølgingen du trenger.

Artikkel 19 - Om misbruk

«Alle barn har rett til at ingen skader eller misbruker dem.»

Hva betyr dette? I Norge er det forbudt å slå barn. Ingen har lov til å misbruke deg, eller gjøre deg vondt på noen måte, enten med kroppen din eller følelsene dine. Det gjelder både foreldre og andre voksne, og andre barn og unge.

Artikkel 34 - Om seksuelt misbruk

«Alle barn skal beskyttes mot seksuelt misbruk.»

Hva betyr dette? Din kropp er bare din. Det betyr at ingen har lov til å gjøre noe med den som ikke er bra for deg, eller som utnytter kroppen din på noen måte. Staten skal gjøre det som er nødvendig for at dette ikke skjer, både her i Norge og i andre land.

Artikkel 36 - Om beskyttelse mot utnytting

«Alle barn skal alltid beskyttes mot å bli utnyttet.»

Hva betyr dette? Barn og unge skal bli tatt vare på! Ingen skal utnytte eller skade barn på noen måte. Med barnekonvensjonen har staten lovet at den skal passe på at dette ikke skjer.

Artikkel 23 - Funksjonshemmede barn

«Barn med funksjonsnedsettelse har samme rett til omsorg, skole og utdanning som alle andre.»

Hva betyr dette? Har du en funksjonsnedsettelse, har du rett på å få hjelp til å få et godt liv på lik linje med alle andre. Du skal få helsehjelp og opplæring som passer for deg, dine behov og din utvikling.

Artikkel 2 - Ikke-diskriminering

«Alle barn har rett til vern mot diskriminering.»

Hva betyr dette? Det spiller ingen rolle hvor du kommer fra, hvilken hudfarge du har, hvem du forelsker deg i, om du er funksjonshemmet, hvilket kjønn du er, eller hva du tror på. Ingen har rett til å gjøre forskjell på deg og andre. Ingen skal utsette deg for annerledes eller urettferdig behandling fordi du er den du er.

Artikkel 24 - Helse

«Alle barn har rett til et godt helsetilbud»

Hva betyr dette? Dersom du er syk, har du rett på hjelp til å bli heilt frisk igjen. Dei som bestemmer i Norge skal jobbe for at kommunen du bor i har ei skolehelsetjeneste som du kan få hjelp frå når du trenger det, også til andre ting enn bare vaksinar og vanlege sjukdommar. De som bestemmer i Norge skal sørge for at det blir slutt på helsefarlege tradisjoner. Er du på sykehus, har du rett til å få en behandling som hjelper deg og som passar for barn.

Barn og unge i Østfold sier at helse handler om å ha det bra med seg selv fysisk, psykisk og sosialt. Fysisk kan for eksempel være å ha kreft, psykisk kan for eksempel handle om å være så redd eller engstelig at det er vanskelig å gjøre ting i hverdagen, og sosialt kan for eksempel handle om å ikke ha venner .

Artikkel 28 - Utdanning

«Alle barn har rett til skole og utdanning.»

Hva betyr dette? Du har rett til å gå på skole. Grunnskolen i Norge er gratis og obligatorisk for alle. Obligatorisk betyr at du er nødt til å gå på skolen. Staten skal jobbe for at flest mulig går på skolen så lenge de kan, og de skal hjelpe deg med å velge en utdanning som passer for deg. Alle har rett til å ha det bra på skolen, og rektor og lærerne må hindre vold, mobbing og utfrysing.

Artikkel 29 - Om opplæring og skole

«Alle barn har rett til en god skole som gir dem nødvendig kunnskap og utvikling.»

Hva betyr dette? På skolen skal du få kunnskap som du trenger for å klare deg bra i livet. Du skal også lære om vennskap og det å leve sammen med andre i fred og forståelse. Du skal lære om alle menneskers rettigheter, om samfunnet vi lever i og om hvordan man tar vare på naturen rundt oss.

Artikkel 30 - Om minoritet og urbefolkning

«Barn som tilhører en minoritet eller urbefolkning, har rett til å bruke sitt eget språk og kultur og praktisere sin religion.»

Hva betyr det? Hvis du tilhører en minoritet eller en urbefolkning har du rett til å bevare kulturen din. Du har rett til å praktisere religionen din, til å lære deg språket ditt, og til å bruke det. Staten har plikt til å respektere alle kulturer, språk og religioner.

Artikkel 31 - Om fritid, kunst og kultur

«Alle barn har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.»

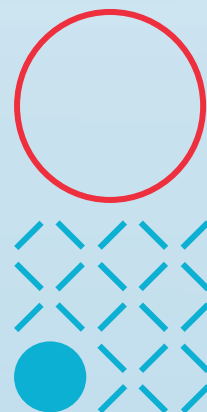
Hva betyr dette? Du har rett til å ha en fritid som du kan bruke til hva du vil. Du skal også få hvile deg, og ha tid til å leke. Samtidig skal du få lov til å oppleve kunst og kultur som teater, film, utstillinger og til å lese bøker. Du skal også få være kreativ og skape ting selv.

Kilde: <http://barneombudet.no/dine-rettigheter/barnekonvensjonen/>

Idéheftet er utarbeidet på bakgrunn av arbeidet med Sjumilssteget i Østfold.

Det er i hovedsak ført i pennen av Catrine Torbjørnsen Halås, i samarbeid med Reidun Follesø, Universitetet i Nordland.

Utgitt av Fylkesmannen i Østfold, 2015.

SJU RÅD FRA BARN OG UNGE I ØSTFOLD

Det er viktig å være trygg!

Gi informasjon før du spør!

Bruk enkle ord!

Spør konkret!

Spør om noen få ting!

Spør på ulike måter!

Følg opp!

